

Uchwała z dnia 3 grudnia 2003 r., III CZP 93/03

Sędzia SN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Henryk Pietrkowski

Sędzia SN Tadeusz Żyznowski

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Prezydenta Miasta G. przy uczestnictwie Stowarzyszenia Bezrobotnych i Ludzi Zagrożonych Socjalnie Wskutek Bezrobocia w G. o uchylenie uchwał, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 3 grudnia 2003 r., zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Toruniu postanowieniem z dnia 24 września 2003 r.:

"Jaki sąd jest właściwy do rozpoznania sprawy o uchylenie uchwały stowarzyszenia ?"

podjął uchwałę:

Sprawy o uchylenie uchwały stowarzyszenia rozpoznaje sąd rejonowy.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 14 maja 2003 r. Sąd Rejonowy w Toruniu – Wydział Krajowego Rejestru Sądowego uchylił sześć uchwał Stowarzyszenia Bezrobotnych i Ludzi Zagrożonych Socjalnie Wskutek Bezrobocia w G. z dnia 16 grudnia 2002 r., uznając, że zostały one podjęte z naruszeniem statutu tego Stowarzyszenia.

W związku z rozpoznawaniem apelacji Stowarzyszenia Sąd Okręgowy w Toruniu powziął – przytoczoną na wstępie – poważną wątpliwość prawną, którą na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedstawiając Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne, Sąd Okręgowy trafnie podkreślił, że przed dniem 1 stycznia 2001 r., tj. przed wejściem w życie ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm.), problem określenia sądu właściwego do rozpoznania spraw wyszczególnionych w art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 7 kwietnia

1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm. – dalej „Pr.stow.”), wobec jednoznacznej i wyraźnej regulacji, nie nastroczał trudności. Rejestracja stowarzyszenia należała wówczas do właściwego ze względu na siedzibę stowarzyszenia sądu wojewódzkiego (okręgowego), zwanego w ustawie „sądem rejestrowym”, natomiast stosowanie w stosunku do stowarzyszeń środków określonych w ustawie – do właściwego ze względu na siedzibę stowarzyszenia sądu wojewódzkiego (okręgowego), który był w ustawie zwany „sądem” (art. 8 ust. 1 i 3 Pr.stow.). Zgodnie z ówczesnie obowiązującym art. 8 ust. 4 Pr.stow., do postępowania sądowego zarówno w sprawach rozpoznawanych przez sąd rejestrowy, jak i sąd, stosowało się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym ze zmianami wynikającymi z ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach. Było zatem jasne, że wymienione w art. 29 Pr.stow. sprawy, w tym o uchylenie uchwały stowarzyszenia niezgodnej z prawem lub statutem, objęte były właściwością sądu wojewódzkiego (okręgowego) i rozpoznawane były w trybie nieprocesowym. W konsekwencji, sprawy rejestrowe i sprawy, których przedmiotem było stosowanie wobec stowarzyszenia ustawowo określonych środków, należały do jednego sądu – sądu wojewódzkiego (okręgowego).

Stan prawny w omawianym względzie uległ zasadniczej zmianie z chwilą wejścia w życie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. Z dniem 1 stycznia 2001 r. na podstawie tej ustawy (art. 73) doszło do zmiany art. 8 ust. 1 Pr.stow. i do skreślenia ustępów 2, 3 i 4 tego artykułu. Zgodnie ze znowelizowaną formułą art. 8 ust. 1 Pr.stow., stowarzyszenie podlega obowiązkowi wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, jeżeli przepis ustawy nie stanowi inaczej, natomiast według pierwotnej treści tego przepisu, stowarzyszenie podlegało rejestracji, jeżeli przepisy ustawy nie stanowiły inaczej. Nie bez znaczenia pozostawała przy tym przytoczona wyżej regulacja zawarta w przepisach deregowanych. Ustawodawca wskazywał w niej wyraźnie, który sąd jest „sądem rejestrowym” i „sądem” w rozumieniu ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, jak też przesądzał w sposób jednoznaczny stosowanie w sprawach rozpoznawanych przez te sądy przepisów kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym.

De lege lata w odniesieniu do tych zagadnień, jak trafnie podkreślił Sąd Okręgowy, nie nasuwa wątpliwości jedynie kwestia właściwości miejscowej sądu w sprawach o wpis stowarzyszenia do rejestru oraz trybu postępowania w tym

zakresie. Przepis art. 7 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym stanowi bowiem wprost, że do postępowania przed sądami rejestrowymi stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, chyba że ustawa stanowi inaczej. Szczegółowe uregulowanie kwestii procesowych związanych z postępowaniem w sprawach rejestrowych, w tym w sprawach o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego, zawarte zostało w kodeksie postępowania cywilnego w art. 694¹-694⁸, zlokalizowanych w dziale VI księgi drugiej części pierwszej. Stosownie do art. 694² k.p.c., w sprawach rejestrowych wyłącznie właściwy jest sąd rejonowy (sąd gospodarczy) właściwy ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę podmiotu, którego wpis dotyczy (sąd rejestrowy). Przepis ten, wobec braku unormowania szczególnego, odnosi się także do stowarzyszeń.

W związku z uchyleniem przepisów art. 8 ust. 2-4 Pr.stow. wyłaniają się obecnie wątpliwości co do trybu postępowania oraz określenia właściwości rzeczowej w sprawach sądowych związanych z wykonywaniem nadzoru na stowarzyszeniach, a zatem w sprawach, o których mowa w art. 29 Pr.stow. Sprawy te nie są sprawami rejestrowymi i dotyczą m.in. spraw z wniosku organu nadzoru lub prokuratora o uchylenie przez sąd niezgodnej z prawem lub statutem uchwały stowarzyszenia (art. 29 ust. 1 pkt 2 Pr.stow.). W konsekwencji stwierdzić należy, że skoro nie ma przepisów, które wyraźnie regulowałyby oba te zagadnienia, to problem należy rozwiązać przez uwzględnienie ogólnych przepisów dotyczących rozpoznawania i rozstrzygania spraw w postępowaniu cywilnym. Chodzi tu przede wszystkim o art. 13 § 1 k.p.c. Należy też zwrócić uwagę na użytą przez ustawodawcę terminologię.

W myśl art. 13 § 1 k.p.c., sąd rozpoznaje sprawy w procesie, chyba że ustawa stanowi inaczej. Przepis ten, jak to wielokrotnie wyjaśniano w doktrynie i orzecznictwie Sądu Najwyższego, ustanawia domniemanie drogi procesu. Innymi słowy, w myśl przyjętej w kodeksie postępowania cywilnego zasady, sprawa cywilna objęta drogą sądową podlega rozpoznaniu w procesie, chyba że szczególny przepis ustawy stanowi inaczej. Wychodząc z tego założenia należy zatem wyjaśnić, czy ustawodawca w jakikolwiek sposób wskazał, że w odniesieniu do rozpoznawania spraw o uchylenie przez sąd niezgodnej z prawem lub statutem uchwały stowarzyszenia ma miejsce wyjątek od powyższej zasady.

W przepisach art. 29 Pr.stow. nie określono wyraźnie, jaki charakter ma postępowanie w sprawach w nim wymienionych, należy jednak zauważyć, że w ust.

2 tego artykułu ustawodawca przewiduje, iż w sprawach tych sąd wydaje postanowienie. Wskazówkę interpretacyjną przy wyjaśnianiu przedmiotowego zagadnienia zawierają również – ściśle związane z powyższym przepisem – art. 31 i 32 Pr.stow., mowa w nich bowiem także o wydawaniu przez sąd postanowienia. Nie bez znaczenia jest także fakt trzykrotnego użycia w art. 29 Pr.stow. wyrazu „wniosek” w związku określeniem pisma procesowego, będącego podstawą wszczęcia postępowania sądowego w omawianych sprawach. Z przytoczonych sformułowań wynika więc pośrednio, że chodzi o postępowanie nieprocesowe, zgodnie bowiem z art. 506 k.p.c., sąd wszczyna postępowanie nieprocesowe na wniosek. W postępowaniu tym – zgodnie z art. 516 w związku z art. 518 k.p.c. – zasadą jest wydawanie przez sąd orzeczeń co do istoty sprawy w formie postanowień. Podkreślić należy, że w poprzednim stanie prawnym ustawodawca również przewidywał, z tym że uczynił to w sposób wyraźny (art. 8 ust. 4 Pr.stow.), rozpoznawanie omawianych spraw w trybie nieprocesowym.

Jeżeli zatem sprawy o uchylenie przez sąd niezgodnej z prawem lub statutem uchwały stowarzyszenia rozpoznawane są w trybie nieprocesowym, to tym samym należy mieć na względzie treść art. 507 k.p.c. Przepis ten ustanawia domniemanie kompetencji sądów rejonowych we wszystkich sprawach należących do postępowania nieprocesowego, właściwość sądu okręgowego musi więc wyraźnie wynikać z konkretnego przepisu szczególnego. W odniesieniu do spraw, o których mowa w art. 29 Pr.stow., ustawodawca nie ustanowił jednak wyjątku od powyższej zasady.

W tej sytuacji, skoro jednocześnie brak odrębnej regulacji, z której wynikałoby, że poza sprawami rejestrowymi również inne sprawy dotyczące stowarzyszeń, w szczególności związane ze stosowaniem środków nadzoru, skierowane zostały do rozpoznawania przez sądy rejestrowe, należało orzec, jak w uchwale.